

Sundbyberg 2015-10-30

Dnr.nr: S2015/3232/SF

Vår referens: Mikael Klein

Socialdepartementet

s.registrator@regeringskansliet.se

s.fst@regeringskansliet.se

Remissvar: Skapa tilltro - Generell tillsyn, enskildas klagomål och det allmänna ombudet inom socialförsäkringen (SOU 2015:46)

Handikappförbunden

Handikappförbunden är en samarbetsorganisation för 39 funktionshinderförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 människor. Vårt mål är ett samhälle för alla. Vårt intressepolitiska arbete grundar sig på mänskliga rättigheter.

Utredningen har haft i uppdrag att analysera behovet av en förstärkt tillsyn över socialförsäkringen utöver den tillsyn som utövas idag. Genom tilläggsdirektiv har utredningen också haft i uppdrag att överväga hur det allmänna ombudet för socialförsäkringen kan ges bättre förutsättningar för att kunna fullgöra sitt uppdrag.

Sammanfattning

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag att ge Inspektionen för socialförsäkringen, ISF, ett utökad uppdrag till generell tillsyn. Vi tillstyrker också utredningens förslag om att inrätta en individuell klagomålshantering och att denna ska ingå i ISF:s utökade tillsynsuppdrag.

Handikappförbunden avslår utredningens förslag rörande det allmänna ombudet, eftersom dess möjlighet att överklaga beslut som är gynnande för den enskilde kvarstår. Det strider mot den förvaltningsrättsliga principen om gynnande besluts negativa rättskraft. Vi menar också att det strider mot Sveriges

konventionsåtaganden att den enskilde i de trepartsförfaranden som utredningen föreslår, kan få två parter emot sig som båda företräder staten.

Handikappförbunden saknar i utredningen förslag för att stärka den försäkrades rättsställning, exempelvis tillgången till rättshjälp vid socialförsäkringsmål. Det allmänna ombudet hade kunnat utgöra en viktig funktion för att stärka den enskildes rättsställning, men inte i den utformning som utredningen föreslår.

En förstärkt tillsyn inom socialförsäkringen

Handikappförbunden delar utredningens slutsatser om att tillsynen inom socialförsäkringen behöver förstärkas (Kap 10.2). Den systemtillsyn som ISF utövar idag är mycket värdefull, men inte tillräcklig. Enskildas möjligheter att föra fram klagomål är begränsade till interna system inom Försäkringskassan eller att vända sig till JK eller JO.

Handikappförbunden stödjer utredningens förslag att ISF bör utöva den utökade tillsynen (Kap 10.3) och att hantering av klagomål från enskilda ska ingå i den utökade tillsynen (Kap 10.5)

Det allmänna ombudet för socialförsäkringen

Det allmänna ombudet skulle kunna spela en mycket större roll än idag, framförallt för att stärka de försäkrades möjligheter att föra talan. Ombudets funktion att skapa rättspraxis genom att driva fram prejudicerande domar är viktig. Vi delar utredningens syn på att ombudets funktion skulle bli starkare med utökade processmöjligheter och en organisatorisk frikoppling från Försäkringskassan. Vi invänder dock starkt mot att ombudets nuvarande möjlighet att överklaga beslut som är gynnande för den enskilde, inte föreslås tas bort.

Principen om gynnande besluts negativa rättskraft är en allmän förvaltningsrättslig princip som ska gälla även inom socialförsäkringen. Har den enskilde fått ett gynnande beslut, ska man också vara förtryggad om att det beslutet gäller.

Försäkringskassan har tillräcklig kapacitet att föra egen talan mot

beslut som är gynnande för den enskilde, därtill behövs ingen förstärkande funktion från ett allmänt ombud.

Utredningen för ett resonemang om att en funktion behövs för att stävja att beslutsmyndigheterna inte blir för frikostiga i sin bedömning och att detta inte kan prövas i domstol ifall ombudet inte har funktionen att kunna väcka talan. Vi menar att den utökade tillsyn som utredningen föreslår att ISF ska ges, mycket väl täcker behovet av att skydda mot risken för en myndighetsbedömning som skulle bli för generös utifrån lagstiftarens intentioner.

Vi ställer oss också tveksamma till att ombudets funktion att kunna överklaga beslut som är gynnade för den enskilde är förenligt med de internationella konventioner som Sverige förbundet sig till.

Den enskilde, som ju inte har tillgång till någon rättshjälp alls, har redan idag en svag rättsställning gentemot Försäkringskassan. Att ytterligare en statlig myndighet - fristående från Försäkringskassan - ges befogenhet att överklaga gynnande beslut och föra talan gentemot den enskilde, kan knappast vara förenligt med Europakonventionen.

Utredningens föreslår också ett trepartsförfarande, där Försäkringskassan, den enskilde och det allmänna ombudet blir tre parter i samma mål. Utredningen hämtar inspiration från Datainspektionens roll som tredje part i mål om kameraövervakning, men Datainspektionens roll i dessa trepartsmål är att värna den enskildes integritet. Vi menar att den konstruktionen inte är överförbar till socialförsäkringsmål där det allmänna ombudet skulle bli en tredje part som ömsom tar parti för den enskilde, ömsom tar parti emot. Ett sådant förfarande skulle inte stärka rättssäkerheten och tilltron till socialförsäkringen.

Handikappförbunden avstyrker utredningens förslag för det allmänna ombudet (kap 12).

Den enskildes rättsställning behöver förstärkas

Myndighetsbeslut inom socialförsäkringens område påverkar på ett grundläggande sätt många människors förutsättningar att leva ett gott liv. Personer med funktionsnedsättning eller kroniska sjukdomar kan ha behov av stöd från socialförsäkringen under långa perioder, för vissa under hela livet. Kontakterna med

Försäkringskassan och en rad andra myndigheter kan vara återkommande och ofta dåligt samordnade med varandra myndigheter emellan. Som hjälpsökande befinner sig den enskilde per definition i ett underläge gentemot den myndighet som har att besluta om stöd. De olika stödinsatserna är lagreglerade rättigheter, men de juridiska instrumenten för den enskilde att hävda sin rätt är allt för begränsade. Den som inte orkar strida för sin rätt riskerar att gå miste om intjänade rättigheter. Människor med intellektuella eller kognitiva nedsättningar och psykisk ohälsa kan ha svårt att bevaka och ta tillvara sina rättigheter. Möjligheten att föra sin egen talan är central ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Idag ges ingen rättshjälp i socialförsäkringsmål som det ges i exempelvis civilrättsliga mål, trots att just socialförsäkringsmål kan vara av helt livsavgörande betydelse. Även om utredningen inte haft i uppdrag att se över den enskildes rättsställning, så menar vi att det är en central faktor i utredningens övergripande syfte, att stärka rättssäkerheten inom och öka tilltron till socialförsäkringen.

Handikappförbunden ser ett fortsatt utredningsbehov av åtgärder för att förstärka den försäkrades rättsställning inom socialförsäkringen.

Med vänlig hälsning

Stig Nyman

Ordförande

Handikappförbunden